

ЦЕНТАР ЗА ИНТЕРНЕТ, РАЗВОЈ И ДОБРО УПРАВУВАЊЕ - СКОПЈЕ

АНТИКОРУПЦИСКИ ПОЛИТИКИ И РИЗИЦИ ВО ВРЕМЕ НА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА

**АНАЛИЗА НА ВЛАДИНИТЕ УРЕДБИ СО ЗАКОНСКА СИЛА
ДОНЕСЕНИ ЗА ВРЕМЕ НА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА
- ПОТЕНЦИЈАЛНИ РИЗИЦИ ОД КОРУПЦИЈА НА НАЦИОНАЛНО И ЛОКАЛНО НИВО**

Истражувачи:

д-р Кире Бабаноски
м-р Лилјана Пецова Илиеска

Скопје, 2020

Анализата е спроведена како активност во акцијата „Антикорупциски политики и ризици во време на вонредна состојба“ во рамки на проектот „Граѓански организации и медиуми против корупција - Коалиција за нулта толеранција“, поддржан од Европската Унија, спроведуван од Транспарентност Македонија и НВО Инфоцентар.

- СОДРЖИНА -

1. Дефинирање на проблемот и потребата од истражување	4
2. Цел	5
3. Методологија	5
4. Очекувани резултати	6
5. Анализа на одредени области кои се регулираат со владините уредби со законска сила за спречување на ширењето на КОВИД-19	6
5.1. Владини економски мерки за справување со кризата од КОВИД-19	7
5.2. Туристички ваучери	9
5.3. Мерки за социјална сигурност	11
6. Важење на владините уредби	14
7. Транспарентност	14
8. Активности на ДКСК	16
9. Локален контекст	17
Заклучоци и препораки	20

1. Дефинирање на проблемот и потребата од истражување

Корупцијата е општествен феномен со која се злоупотребуваат службената положба и овластувањата од страна на службените лица вработени во државните институции заради стекнување на противправна имотна корист. Корупцијата ги уништува националните економии, ја поткопува социјалната стабилност и ја нагризува јавната доверба. Со неа се намалуваат приходите од даноците, се зголемуваат трошоците за јавни услуги и се искривува распределбата на ресурсите во приватниот сектор. Корупцијата го понижува обичниот граѓанин и го слабее економскиот раст на државата. Нејзиното постоење во едно општество негативно се одразува врз многу општествени сфери, а го поткопува и функционирањето на државата и нејзините институции. Кај граѓаните, пак, се намалува довербата во државната власт и нејзиниот административен апарат. Во корумпирани општества невозможно е да се постигне доброто владеење, одговорност, отчетност и економски раст и развој.

Во Северна Македонија, поради кризата со корона пандемијата, како и поради нефункционалноста на Собранието (бидејќи истото се самораспушти), а заради поефикасно справување со предизвиците и проблемите кои се појавија од кризата, Претседателот на државата донесе пет одлуки за воведување на вонредна состојба. Петте одлуки за вонредна состојба беа донесени на 18 март, 16 април, 16 мај, 30 мај и 15 јуни. Станува збор за две одлуки за вонредна состојба во траење од по 30 дена, две од по 14 дена и една одлука за вонредна состојба во траење од 8 дена консекутивно.

Одлуките ги донесе претседателот на државата, г. Стево Пендаровски, бидејќи во тој период Собранието беше распуштено заради одржување на предвремените парламентарни избори што првично беа закажани за 12 април, а потоа поради пандемијата беа презакажани и се одржаа на 15 јули. За време на вонредната состојба Владата ја презеде функцијата на Собранието и донесе повеќе уредби со законска сила, за регулирање на одредени сфери директни зафатени од пандемијата. Ваквите уредби беа усвојувани релативно брзо, со многу краток период за нивно составување, планирање и донесување, гласани без претходна консултација со засегнатите страни или пак со спроведени јавни дебати, вклученост на јавноста и експертската заедница, итн. Ваквата состојба придонесува за појава и развивање на потенцијални ризици од коруптивни активности и дејствија, односно евентуални злоупотреби на државните ресурси за лични цели. Па токму затоа, особено е важно да се следи развојот на владините мерки кои беа усвоени и започнаа да се реализираат уште од самиот почеток на прогласување вонредна состојба, но, секако, важен е и процесот во кој беа донесени. Притоа, потребно е да се истражи и анализира самиот процес, видот и типот на мерките, оправданоста, како и да се детектираат ризиците по однос на секторите во кои беа донесени. Анализите на национално и локално ниво, пак, треба да покажат каков вид антикорупциски политики и практики беа преземени од страна на националните и локалните власти со цел да се спречат разни видови коруптивни дејствија кои особено може да се појават во вакви ситуации.

Во периодот од започнување на вонредната состојба јавноста беше многу малку запозната за начинот на донесување на одлуките и мерките кои се предвидуваа со нив.

Иако беше константно информирана за нив, сепак во одреден период се појави конфузија и можност за манипулација и дезинформации за упатствата кои беа давани од страна на националните власти, не само во однос на уредбите и мерките, туку и во однос на препораките. Бројот, сумите и процедурата за тековните јавни набавки беа константно предмет на дилема, а типот на економските мерки кои беа донесени, а особено субвенциите, беа недоволно транспарентни, односно немаше приложување на конкретна анализа за нивната оправданост. Во интерес на отчетноста, на јавноста ѝ се потребни објаснувања зошто одредени мерки беа донесени. Особено што дел од нив беа многупати повлекувани, менувани и одново презентирани. За детектирање на сите слабости и ризици потребно е да се направи една сеопфатна анализа, и тоа по сектори, за да се увиди каде и како точно националните власти ги насочувале мерките, субвенциите, помошта и колку и како таа е оправдана и транспарентно донесена како одлука.

Оваа анализа дава придонес кон истражувањето на ваквите аспекти, но фокусот ќе биде кон економските мерки и политики и потенцијалните претпоставени корупциски ризици кои произлегуваат од нив.

Исто така, за да се увиди како е постапувано и на локално ниво, потребно е да се направи една компаративна анализа за степенот на транспарентност и пристап до информации кои граѓаните ги имаат на локално ниво за време на вонредната состојба. На тој начин и локалната власт ќе биде земена предвид со тоа што ќе се презентираат одредени функционални аспекти и ризици поврзани со нивното постапување за време на анализираниот период.

2. Цел

Генералната цел на анализата е да ги утврди, провери и процени состојбите со воведените владини мерки преку уредбите со законска сила за времетраењето на вонредната состојба во Северна Македонија. Преку набљудување и оценка на степенот на транспарентност во носењето мерки и уредби од страна на националните и локалните власти, треба да се даде придонес кон детектирање ризици од корупција во нивната имплементација. На тој начин, преку идентификуваните состојби, извлечените заклучоци, препораки и предлози треба да се влијае кон поголема транспарентност на национално и локално ниво.

Практичната цел на анализата е да поттикне понатамошно разгледување и следење на состојбите со воведувањето мерки за надминување на економските последици од корона кризата.

3. Методологија

Главниот метод во оваа проектна активност е генерална анализа на владините уредби кои беа донесени од самиот почеток 18.03.2020 година, па до завршување на вонредната состојба 22.06.2020 година, по сектори/области, проблемски сфери/мерки, типови мерки и законски надлежности, со што ќе се направи обид да се поврзе оправданоста на мерките согласно повеќе индикатори (економски развој, степен на сиромаштија, погодени сектори, стапка на невработеност, итн.).

За показатели потребни за споредба во одделни делови од анализата ќе се користат извештаи и соопштенија на државни институции, други институционални документи релевантни за анализа на одредени мерки, како и разни аналитички материјали/продукти од повеќе невладини организации заради компаративно следење.

Покрај собирањето и следењето на уредбите со законска сила, анализата ќе содржи методолошки пристап на собирање релеванти податоци и информации, извештаи, соопштенија, консултирање релевантни закони и подзаконски акти.

4. Очекувани резултати

- Анализа на состојби, ризици и практики на национално и локално ниво, што ќе придонесе за научени лекции и застапување преку медиумите.
- Анализата треба да покаже како и на кој начин се имплементира добро владеење и управување со ресурси во време на прогласена вонредна состојба, како и дали е земено предвид вклучување на антикорупциски политики.
- Да се дефинираат ризиците од корупција по области, со што дополнително ќе се придонесе кон имплементација на Националната стратегија за борба против корупција. Дефинирањето на ризиците и таму е оценето како појдовна точка за борба против корупција.
- Се очекуваат промени во интерното работење на државните органи и институции во организациска, институционална и административна смисла.

5. Анализа на одредени области кои се регулираат со владините уредби со законска сила за спречување на ширењето на КОВИД-19

Во рамките на овој дел ќе бидат обработени и анализирани одредени аспекти важни за антикорупциските политики од донесените владини уредби со законска сила за време на вонредната состојба заради спречување на ширењето на КОВИД-19¹.

Македонското здружение на млади правници (МЗМП) изработи систематизиран преглед на Уредбите со законска сила донесени од Владата на Република Северна Македонија за време на вонредната состојба (18.03-22.06.2020)². Документот ги прикажува хронолошки донесените уредби со законска сила донесени за време на вонредната состојба, а нуди и преглед на областите кои тие ги уредуваат. Во него е утврдено дека се донесени вкупно 250 вакви уредби, кои според видот се: 107 уредби со законска сила за изменување и дополнување на веќе постоечки уредби, 101 уредба со законска сила за примена на закони, 41 е изворна уредба, а само една е донесена за престанување на веќе постоечка уредба со законска сила. Најголем број уредби со законска сила се донесени во месец април 2020 година (97 уредби), за разлика од другите месеци каде што нивниот број се движи од 43 до 58. Според областа на уредување, најголем број од уредбите со законска сила се однесуваат за финансии (54), здравствената заштита (22), образованието (19), сообраќај и врски (16), како и работните односи (14).

¹ <https://vlada.mk/uredbi-covid19>

² <https://myla.org.mk/wp-content/uploads/2020/07/Sistemiziran-pregled-Uredbi-so-zakonska-sila.pdf>

Истражувачкиот тим на Импетус ги издвои владините економски мерки, туристичките ваучери и мерките за социјална сигурност како три најважни области кои ќе ги истражува.

5.1. Владини економски мерки за справување со кризата од КОВИД-19

Јавната здравствена криза предизвикана од КОВИД-19 во целиот свет, па и во Северна Македонија предизвика и економска криза. Економските експерти и аналитичари ја оценија како најголема економска криза после Втората светска војна. Државите се соочија со огромни предизвици во справување со овие две кризи. Мерките кои се преземаа за спречување на пандемијата (полициски час, ограничување на движењето, рестрикции во работата на индустриските капацитети, економските оператори и сл.) на големо влијаеја врз економските текови во државата. Се поставуваа многу прашања, а се исправија и дилеми: дали да се воведуваат рестрикции за борба против пандемијата кои ќе ја ослабат економијата и ќе трпат последици сите граѓани, но и државата во подолг период после тоа. Поради изненадноста од целокупната ситуација, се почувствува дека во процесот на креирање и донесување на владините мерки, не беа направени пошироки консултации со засегнатите страни и другите општествени субјекти, па јавноста секогаш дознаваше за нив после нивното донесување на владина седница. Токму и забелешките од експертската јавност доаѓаа за нетранспарентниот консултативен процес за креирање на мерките и трошењето на буџетски средства.

Од започнувањето на кризата со КОВИД-19, Владата донесе четири пакети економски мерки за справување со кризата за да се сочуваат колку што може повеќе работните места на граѓаните и да му се помогне на стопанството. Станува збор за донесени вкупно 57 економски мерки за справување со оваа криза³. Како што се посочуваше од страна на Владата при објавувањето на секој пакет, економските мерки се дизајнирани по широка консултација и суштинска дебата со членовите на Економскиот совет, формиран токму за оваа цел, како и низ разговорите што ги имале со деловната заедница преку стопанските комори, и низ одделните разговори со нивните врвни економски познавачи од академската сфера и со угледните и успешните стопанственици од реалниот сектор.

Табела 1. Преглед на економските мерки на Владата за справување со кризата од КОВИД-19 по области

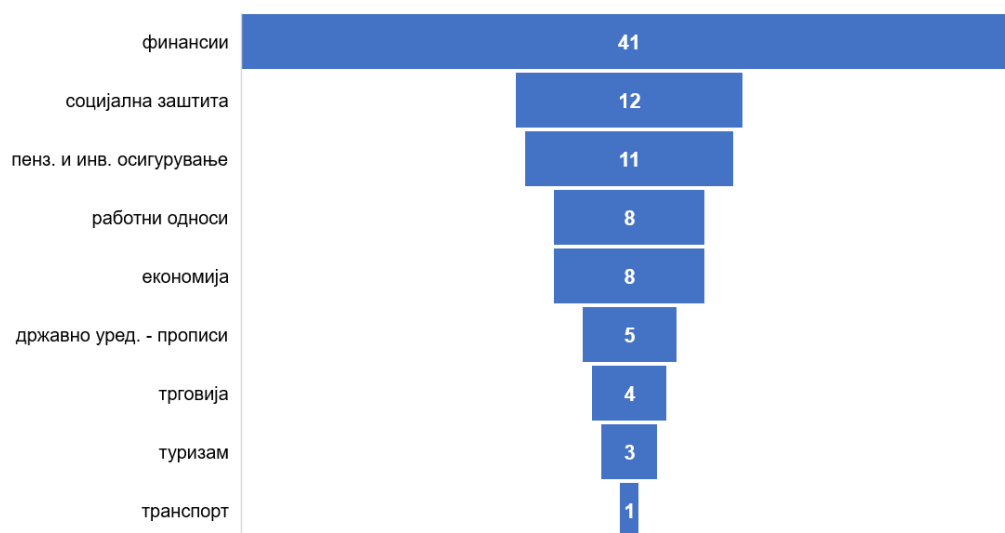
ОБЛАСТ	БР.
финансии	41
социјална заштита	12
пензиско и инвалидско осигурување	11

³ <https://vlada.mk/ekonomski-merki-covid19>

работни односи	8
економија	8
државно уредување - прописи	5
трговија	4
туризам	3
транспорт	1

Во табелата 1 е даден преглед на владините мерки по области. Тоа се неколку области во кои тимот на Импетус ги класифицира мерките согласно нивната содржина. Притоа, врз основа на проблематиката која ја обработуваат и за која што се наменети, некои мерки беа систематизирани во повеќе од една област (а некои дури и во 3 или повеќе). Па така, сите 57 донесени владини економски мерки, според тимот на Импетус се распределени во 9 области, при што најмногу од нив, и тоа дури 41 мерка се однесуваат на финансии во кои влегуваат разни видови директна финансиска помош за разни категории граѓани, ослободувања од даноци и давачки, признавање на трошоци, замрзнување или намалување на плаќања и рати итн.

Графикон 1. Преглед на економските мерки на Владата за справување со кризата од КОВИД-19 по области

Економските аналитичари и експерти⁴ укажаа дека се доцнесе со економските мерки за спас на економијата на државата. Така, главниот пакет економски мерки се донесе дури на 31 март, 20-ина дена по затворањето на училиштата, градинките, рестораните и молците. Самите мерки беа насочени пред сè кон големите компании - најголема државна помош добија големи фирми⁵ кои веќе остваруваат добивки од милиони евра, како и приватните болници, казината, кладилниците или странските компании од зоните кои не плаќаат даноци. Малите фирми беа запоставени. Од Министерството за финансии посочија дека целта на мерката била да се заштитат работните места и ликвидноста и важела за сите компании. Според нивни изјави - Мерката предвидувала големите компании кои ќе остварат добивка годинава догодина да ја вратат поддршката, за разлика од малите компании за кои ако исполнат одредени услови помошта може да биде неповратна.

Понатаму, имаше само една посебна мерка за микро, мали и средни претпријатија - бескаматни кредити во вкупен износ од 14 милиони евра, кои веднаш се искористија.

Во јавноста се појавија и анализи и ставови за лошиот дизајн на економските мерки, така што дел од парите кои требаше да завршат кај работниците, завршија кај сопствениците на фирмите. Имаше и сомнителни случаи за корупција, кога државна помош добиваа фирми на државни функционери, како што е случајот со доделената државна финансиска помош на фирмите на поранешниот вице премиер и на поранешната министерка за финансии.

Граѓаните беа скоро целосно изземени од мерките. Мерките кои се однесуваа на нив (платежните картички⁶) беа донесени дури со третиот пакет мерки, кон средината на јуни, и беа прилично скромни. Целта на оваа мерка беше да се поттикне потрошувачката на домашни производи и услуги за ревитализирање на македонската економија во услови на ковид криза.

Вкупниот најавен износ на средства беше 28 милиони евра, што е само 0,25% од БДП и само 1/6 од вкупните средства кои државата ги потроши за справување со Ковид-19 кризата, што се оценува како премалку за ублажување на штетните ефекти од кризата по граѓаните и за „рестартирање“ на економијата.

5.2. Туристички ваучери

Мерката за туристички ваучери⁷ предвидуваше сите вработени граѓани кои имаат приходи пониски од 15 илјади денари месечно, односно кои не заработиле повеќе од 60 илјади денари од почетокот на 2020 година до крајот на април, да добијат ваучер од 6000 денари, кој може да го искористат во сите категоризирани угостителско – туристички објекти во земјава од 15 јули до 15 декември. Оние кои ќе заминат на одмор и ќе го активираат

⁴ Јовановиќ, Б., Колку полошо здравство, толку полоша економија, 28.09.2020, <https://respublica.edu.mk/mk/prikazni-od-regionot/2020-09-28-08-13-33?fbclid=IwAR2Ok09RhKCRWWAXToR97YS7ELAXEhlgVzeezf5a9poSrzaV8kTnfwkL0AM>

⁵ Филиповска, А., Анѓушев не коментира за владината помош за исплата на плати во „Брако“ – од „Систина“ велат ги исполниле условите, 25.05.2020, <https://arhiva.telma.com.mk/angushev-ne-komentira-za-vladinata-pomosh-za-isplata-na-plati-vo-brako-od-sistina-velat-gi-ispolnile-usloviite/>

⁶ <https://www.kupuvamdomasno.gov.mk/mk/info>

⁷ Стојанчов, С., Туристичките ваучери – Можност за одмор или ујдурма, 09.06.2020, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/туристички-ваучери/30660488.html>

ваучерот, ќе добијат и џепарлак од 3000 денари, односно платежна картичка со која ќе може да плаќаат во кафеани и кафулиња. Граѓаните не требаше да аплицираат за добивање ваучер, туку на сите кои ги исполнуваат условите УЈП им го испрати на е-маил адресата која ја имаат доставено до нив. Во Министерството за економијата се очекуваше вакви ваучери да добијат 115 илјади граѓани.

Иако многу хотелиери и туристички работници укажуваа дека можни ќе бидат злоупотребите на мерката, властите уверуваа дека шансите за такво нешто се многу мали и има многу заштитни механизми, а инспекциските служби ќе бидат на терен. Министерството за економија ги создаде и платформите www.domasiedoma.gov.mk и www.pushimenevend.gov.mk токму за информации за оваа мерка, на кои беа објавени понудите на сите катагоризирани туристичко-угостителски објекти низ државата, а граѓаните можеа да изберат каде ќе летуваат.

Владата најави уште една мерка за помош на хотелиерите да ја пребродат корона-кризата: кофинансирање семинари, обуки и конференции. На невладините организации, здруженијата, компаниите и институциите кои организираат вакви настани, ќе им бидат покриени 50 отсто од трошоците, но не повеќе од 30 илјади денари по настан. Предвидено беше кофинансирање на 500 вакви настани и за мерката беа предвидени 250 илјади евра.

Туристичките ваучери беа дел од третиот сет мерки за помош на стопанството погодено од пандемијата на коронавирус. Вкупната владина помош за економијата беше предвидена да биде над 550 милиони евра.

По доделувањето на ваучерите излегоа и статистиките по етничка основа⁸. Па така, на социјалните мрежи излезе дел од дата база според која две третини од добитниците на ваучери за туризам се Албанци. Само 16% биле Македонци, 11% Роми, 7% Турци и 1% Бошњаци. Помош не била предвидена за голем дел од Власите и Србите. Јавноста прашуваше дали на овој начин Владата сака да влијае врз албанските гласачи пред избори. Министерот за економија Крешник Бектеши уверуваше дека Владата не дискриминира по етничка основа. Бектеши рече дека луѓето на списоците ги исполнуваат пропишаните критериуми за да добијат ваучери за туризам од 100 евра и платежни картички од 50 евра. За податоците била одговорна Управата за јавни приходи.

Освен 115 илјади ваучери за туризам кои се користеа од 15-ти јули и 325 илјади платежни картички од 9000 илјади и 3000 илјади денари, со 250 000 илјади евра Министерството за економија покриваше половина од трошоците за организирање обуки, семинари и конференции во угостителски објекти и хотели. **За овие последните немаше достапни податоци како се потрошија парите и каков резултат дадоа.**

Последната изјава на Министерот за економија во декември беше дека „до средината на ноември министерот за економија Крешник Бектеши изјави дека се искористени 43 илјади ваучери од издадените 100.336, а до вчера изутрина беа потрошени уште околу 20 илјади, со што се искористени вкупно 61.648 ваучери. Како што објави весникот ВЕЧЕР уште есенва, ваучерите од 6.000 денари се продаваа за 4.000 денари во кеш. Весникот направил

⁸ Попова, Т., Владата не дискриминирала, Бектеши тврди дека сите што ќе добијат ваучери ги исполнувале условите, <https://alfa.mk/vladata-ne-diskriminirala-bekteshi-tvr-di-deka-site-shto-kje-dobijat-vaucheri-gi-ispolnuvale-uslovite/?fbclid=IwAR3EYqgSPHgDoV7XcFHLd6orijl2k3dcl0DU22r0F7pBCq2LUbpFug4-Gy8>

проверка и во некои сместувачки капацитети не се проверува идентитетот на сопственикот, туку се бара само фотокопија од личната карта на лицето на кое му бил доделен ваучерот, како покритее пред инспекциските служби. Деновиве на социјалните мрежи може да се прочита и дека наместо за отседнување во хотели, апартмани, пансиони, соби, ваучерите интензивно се користат за богати ручеци во ресторани.⁹

5.3. Мерки за социјална сигурност

Во текот на вонредната состојба Владата¹⁰ реализираше уште една социјална мерка за граѓаните кои останале без работа во периодот од 11 март до 30 април 2020 година. Беше донесена Уредба која го проширува опфатот на лица кои може да примаат паричен надомест. Според Уредбата, сите кои останале без работа во периодот од 11 март до 30 април, без разлика дали потпишале спогодбен отказ или лична изјава, или добиле отказ од работодавачот, ќе можат два месеци да примаат паричен надоместок. Рок за поднесување на барањата за користење на оваа мерка беше 26 јуни. Во Уредбата е предвидено паричниот надоместок да се исплатува во висина од 50% од месечна нето плата на работникот исплатена за последниот месец, но не повеќе од 80% од просечната месечна нето плата по работник во Република Северна Македонија, објавена за последниот месец.

Дополнително, Владата и Министерството за труд и социјална политика обезбедија брз пристап до материјално обезбедување и за онаа група невработени кои претходно работеле со договор на определено време и кој по сила на закон истекол, а немаат потребен минимум од 9 месеци непрекинат стаж или 12 месеци стаж со прекин, за да остварат право на паричен надоместок. Сите семејства кои останале без приход, можат да влезат во системот на социјална заштита и да примаат гарантирана минимална помош. Тоа значи, ако претходно Министерството ги следеше приходите на едно домаќинство во последните три месеци за да се провери дали треба да влезат во системот, веќе со оваа мерка се следеа приходите само од претходниот месец.

Исто така, за време на вонредната состојба важеше и мерката¹¹ со која хронично болните лица, родителите на дете до 10-годишна возраст или активно четврто одделение, бремените жени, самохраните родители, родителите на деца со попреченост кои користат дневен центар, лицата кои одат на работа со придружба-потполно слепи лица, лица кои се движат со инвалидска количка и лица со умерена и тешка интелектуална попреченост, се ослободени од работа или доколку има можност да работат од дома.

⁹ Социјалните мрежи вријат: ваучерите се препродаваат и се трошат на богати софри во ресторани, објавено 14.12.2020

<https://www.vecer.press/%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%BC%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%B8-%D0%B2%D1%80%D0%B8%D1%98%D0%B0%D1%82-%D0%B2%D0%B0%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D1%81/>

¹⁰ Шкријељ: Сите што останале без работа од 11 март до 30 април, да аплицираат за паричен надоместок во Агенцијата за вработување, 16.06.2020 <https://vlada.mk/node/21773>

¹¹ https://mtsp.gov.mk/covid-19-ns_article-mtsp-merkata-za-osloboduvanje-od-rabota-na-hronicno-bolnite-lica-bremenite-zeni-samohranite-roditeli.nspix

Интересно е тоа што при анализата на овие уредби и мерки не се најде на сомнежи или потенцијални ризици од нивно искористување за други цели, ниту пак аргументирани реакции од други субјекти и институции, што е пофалба за министерството за труд и социјална политика поради воведената инклузивност во процесот на креирање и носење одлуки и секако транспарентноста на која се внимава во последните години.

БАЛАДИНА ПОМОШ ЗА НАД 280.000 ГРАЃАНИ

СЕ ЧЕКА ИСПЛАТАТА НА 6.000 ДЕНАРИ ЗА РАНЛИВИТЕ КАТЕГОРИИ

Над 280.000 граѓани наредните две недели на сметка треба да добијат по 6.000 денари, помош од државата. Исплатата ќе почне бидејќи викендов во Собранието беше донесен Законот за финансиска поддршка на ранливите категории.

Поранешни стечајци, самохрани родители, корисници на пензија до 15.000 денари, пасивни баратели на работа се дел од граѓаните кои во првата половина на декември годинава треба да добијат пари. Финансиска поддршка ќе има и за уметници и други лица со дејност во културата ангажирани од правно лице регистрирано за дејност од областа на културата, филмски работници кои последните пет години работеле на минимум три филма поддржани од Агнетијата за филм на Република Северна Македонија, естрадни уметници членови на Здружението на естрадни уметници на Македонија.

Со мерката опфатени се и корисниците на социјална сигурност за стари лица, односно граѓани со над 65 години кои користат право на социјална сигурност и се евидентирани во центрите за социјална работа. Млади од 16 до 29 години активни учесници во формално средно образование, како и високото образование. Деца без родители и родителска грижа, односно деца под старателство на надлежен центар за социјална работа.

Граѓаните не аплицираат за оваа мерка. Листи со корисниците прават Управа за јавни приходи, Министерството за труд и социјална политика, Министерството за образование и наука, во координација со други надлежни институции. Генералниот секретаријат на Владата ќе ги собира листите со граѓан, ќе ги распредели корисниците по банки и ќе ја објави листата на даватели на македонски производи и услуги. Имињата на оние што ќе добијат пари ќе бидат објавени на www.kupuvamdomasno.gov.mk

Средствата ќе бидат исплатени на трансакциската сметка на корисникот. Трансакциска сметка ќе им биде отворена на оние кои што немаат. Оние граѓани кои што ги исполнуваат условите, а ги нема на листата, во рок од три дена од објавувањето може да поднесат приговор на kupuvamdomasno.gov.mk. Треба да го напишат единствениот матичен број, име и презиме, адреса на живеење, општина, е – маил.

Граѓаните што ќе добијат по 6.000 денари, парите треба да ги користат за купување на домашни производи и услуги кај правни и физички лица вршители на стопанска дејност кои ќе бидат дел од листата. Компаниите каде што ќе можат да купуваат македонски производи и услуги ќе бидат задолжени на рафтовите или веб-страната да ги истакнат истите. Финансиската помош е наменета исклучиво за купување на македонски производи и услуги. Целиот процес ќе биде следен од извештаи од Банките, по претходна доставена листа на економски оператори.

За оваа намена во четвртиот пакет мерки се предвидени околу 27,5 милиони евра.

МАЛИНОВСКИ, ПОРАНЕШЕН ЧЛЕН НА АНТИКОРУПЦИСКА КОМИСИЈА: МОРА ДА СЕ СЛЕДИ КОЈ ЌЕ ГИ ДОБИЕ ПАРИТЕ И КАКО ЌЕ СЕ ТРОШАТ

„Не е спорната помошта како таква. Треба да се инјектираат пари во стопанството. Дилемата е како ќе се следат граѓаните како ги трошат парите“, вели Драган Малиновски, адвокат и поранешен член на Државната комисија за спречување корупција.

Според него, Законот за финансиска поддршка на ранливите категории кој е во Собрание има многу недоречености. Смета дека тука треба да се посвети внимание, да се спречи парите да одат бесцелно.

„Бидејќи целата не е само помагање на граѓаните, туку првенствено целта е помагање на домашната економска, заштита на економијата. Ако е тоа така, треба да се обезбедат технички механизми за да се следи трошењето на тие пари. Да се обезбеди вистинската намена на тие финансиски средства, а не некој да ги добие и да ги користи за несоодветни цели“, дециден е Малиновски.

Со оваа владина мерка се ќе бидат опфатени над 280.000 граѓани. Стечајци, социјално ранливи, пејачи, актери, филмски уметници. Потенцира дека целта на Законот не е да обезбеди социјални трансфери.

„Првично целта на Законот е да обезбеди заштита на оние сегменти од стопанството, кои се загрозувани со состојбата. А начинот на кој ќе биде трансферирана или обезбедена таа поддршка е преку социјално ранливите категории, бидејќи се смета дека тие нема да ги чуваат под перница, туку веднаш ќе ги потрошат. Примарната цел не е социјален пакет, туку економска поддршка на стопанството. Направена комбинација, микс од социјален пакет и економски пакет“, објаснува Малиновски. Вели, не му е јасно докрај како ова ќе функционира. Концептот е да се идентификуваат оние кои ќе бидат корисници на помошта, трговци, производители на домашни производи и да се направи регистар со нив. Нивните производи кога ќе се најдат во трговската мрежа, ќе имаат привилегија да бидат купени.

„Прашање на техника е како тоа ќе се реализира, како ќе се следи како ќе се трошат парите. Мислам дека тука треба да биде тежиштето, да не дојде до злоупотреби. Но, прво прашање е, дали вистинските граѓани, кои се целна група, ќе ги добијат парите. А второ, дали откако парите ќе дојдат до нив, ќе се трошат за домашни производи и услуги, за да се почувствува ефектот на мерката“ вели адвокатот Малиновски.

ВО ТРЕТИОТ ПАКЕТ ИМАШЕ 12 МИЛИОНИ ЕВРА ПОВЕЌЕ ЗА СОЦИЈАЛНО РАНЛИВИТЕ КАТЕГОРИИ

За третиот пакет владини мерки беа одвоени 39,7 милиони евра. Социјално ранливите категории преку третиот сет мерки добија директна финансиска поддршка. Беа доделени туристички ваучери за граѓани со ниски примања, опфатени со помош беа поранешни стечајни работници, самохрани родители, корисници на пензија до 15.000 денари, пасивни баратели на работа, студенти, самостојни уметници и културни работници. Награда со 20% повисока плата добија докторите и медицинскиот персонал на инфективните клиници и одделенија, на Универзитетската Клиника за инфективни болести и фебрилни состојби, на Институтот за јавно здравје и Центрите за јавно здравје, како и сите членови на тимовите од итната медицинска помош.

6. Важење на владините уредби

Со завршување на вонредната состојба се отворија низа дилеми и дебати. Една од нив беше дилемата: “Дали со завршување на вонредната состојба се стопира и важноста на владините уредби со законска сила?” Државните институции и експертската јавност беа со спротивставени ставови за ова прашање.¹² Ситуацијата и понатаму усложнета поради нефункционалноста на Собранието и продолжување на подготовките за спроведување на предвремените парламентарни избори.

Според Министерството за правда, освен уредбите со кои се ограничуваат човекови права, сè си важи, без разлика на тоа што нема повеќе вонредна состојба. Дел од експертската јавност, пак, повикувајќи се на Уставот, укажаа дека „престанокот на вонредна состојба значи крај на уредбите со законска сила“, бидејќи истите биле донесени само за време на вонредната состојба, значи со определена намера и цел. Дополнително, Уставниот суд веќе се изјаснил за времетраењето на уредбите со законска сила, па истите ќе важат. Уставниот суд оправдано прифати дека не е неуставно уредбите со законска сила да може да регулираат и дејствија кои би се презеле во рокови и по завршувањето на вонредната состојба. Продолженото времетраење на правното дејство на уредбите со законска сила и по завршувањето на вонредната состојба е во случаи кога со тие акти се уредува материја која е тесно поврзана со причината која предизвикала настанување на вонредна состојба, ако е соодветна мерката и ако уредбата со законска сила не „затвора“ некој правен однос настанат пред прогласувањето на вонредната состојба. Ваквиот став е во иста насока и оправдување на потребата од нивно практично функционирање по завршување на вонредната состојба, со оглед на тоа што во услови на нефункционално Собрание, доколку овие уредби не продолжеа да важат, ќе се предизвикаа дополнителни функционални проблеми и застој на одредени важни дејности и аспекти од општественото живеење.

7. Транспарентност

Поради вонредната состојба предизвикана од пандемијата со светски размери ковид-19, Владата на Република Северна Македонија се пофали дека увиде дека постои потреба за зголемување на финансиска транспарентност, која произлезе од зголемениот број на интервентни и итни јавни набавки, воспоставување на фондови за донации од правни и физички лица од земјата и од странство и користење на средства од меѓународни извори за справување со последиците од кризата со ковид-19. За таа цел, министерот за комуникации, отчетност и транспарентност иницираше, а Владата донесе одлука да ја надгради постојната веб-страницата www.koronavirus.gov.mk со податоци за финансиска транспарентност поврзани со кризата.

Така настана веб-страницата www.finansiskatransparentnost.koronavirus.gov.mk чија цел е на јавноста да ѝ бидат дадени на увид информации за средствата кои се слеваат и

¹² Трајковска, Ставров, С., По вонредната состојба, правни дилеми околу важењето на владините уредби, 14.06.2020, <https://kanal5.com.mk/po-vonrednata-sostojba-pravni-dilemi-okolu-vazhenjeto-na-vladinite-uredbi/a426317>

трошат од државниот буџет, како и евиденција на сите нефинансиски донации добиени како помош, а се наменети за справување со кризата ковид-19.

На веб-страницата се објавуваат следните информации:

- јавни набавки направени од страна на институциите на централно ниво кои се однесуваат на справување со кризата ковид-19;
- податоци за нефинансиски донации на сите институции;
- податоци за финансиски донации направени на наменските донациски сметки на Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија и Министерството за здравство;
- податоци за сите исплати од Буџетот на Република Северна Македонија кои се направени во рамките на буџетската програма „П1 – Мерки за справување со ковид-19 кризата“, која изнесува 11.662.000.000 денари, во согласност со Уредба со законска сила за изменување и дополнување на Буџетот на Република Северна Македонија за 2020 година за време на вонредна состојба¹³.

Секако дека оваа веб страница дава придонес кон зголемување на фискалната транспарентност на трошењето на буџетските средства, преку целосен увид во нив, но исто така и увид во донациите на оваа сметка. Истражувачите, аналитичарите, новинарите, на овој начин полесно и побрзо ќе доаѓаат до податоци кои се однесуваат на буџетски трошоци поврзани со справување со корона кризата. Понатаму, потребно е подлабоко истражување на овие податоци за откривање на евентуални спорни ситуации.

Исто така, позитивно е тоа што Владата креираше и посебни веб страници за одделни мерки, како на пример за мерките „купувам домашно“ и „дома си е дома“, на кои се поставени основни информации за мерките, целна група, начин на користење, а поставени се, исто така, и конкретните владини уредби со кои овие мерки се воведени.

Во август минатата година, Владата формираше уште едно тело кое го нарече Оперативен тим за борба против корупцијата¹⁴, на чие чело беше поставен поранешниот премиер и министер за внатрешни работи Оливер Спасовски. При формирањето, од Владата соопштија дека со одлуката да се формира вакво тело, власта покажува дека борбата против криминалот и корупцијата останува нивна стратешка определба и дека ова тело е целосно подготвено да се стави на располагање на Јавното обвинителство и судовите во исполнувањето на нивните законски обврски и надлежности. Сепак, досега јавноста не беше информирана за конкретни активности и резултати на овој оперативен тим, дотолку повеќе што ова тело нема ни посебен сегмент на владината веб страна за информирање на јавноста за спроведените активности или донесените одлуки. Ова е особено важно во однос на прашањето дали и како ова тело беше вклучено во процесот на донесување одлуки, уредби и мерки за време на вонредната состојба, а со цел предвреме да се елиминираат ризиците од корупција при нивното имплементирање. Вакви јавно достапни информации не може да се пронајдат.

¹³ https://finance.gov.mk/files/Uredba_za_dopolnuvanje_na_budget2020.pdf

¹⁴ <https://vlada.mk/node/18752>

8. Активности на ДКСК

Државната комисија за спречување на корупција покажа проактивност за време на прогласената вонредна состојба и при воведувањето и реализирањето на владините мерки донесени за справувањето и ублажување на последиците од кризата. Па така, се отвори предмет за првиот сет економски мерки¹⁵ и се побара од Владата документи и податоци за тоа кој добил, а кој бил одбиен и поради кои причини. Дури и поранешниот вицепремиер за економски прашања Кочо Анѓушев беше предмет на истрага на Комисијата. Аргумент плус за Комисијата е тоа што тој како економски советник во Владата учествува на конкурсот за да добие економска корист, а логично е дека како економски советник може да влијае во утврдувањето на критериумите кои ќе ја формираат мерката. Во таа насока беше разгледувањето на овој предмет. Првото прашање на кое што се работеше е дали во процесот на реализација на мерката се обезбедува отчетност, транспарентност и право на учество, односно кои биле критериуми, кој имал право да добива и како биле селектирани фирмите. Второто прашање е дали Кочо Анѓушев како член на тој совет ќе влијае на дефинирање на критериумите кои што ќе ги формираат мерките, за потоа да се јави во својство на корисник на истите.

Ангажманот на Анѓушев наиде на реакции и кај економистите велејќи дека е спорно што се даваат предлози како да бидат креирани мерките од лице кое подоцна ги користи.¹⁶ Од 3-ти јануари кога ја напушти функцијата во Владата, поранешниот вицепремиер Кочо Анѓушев преку фирмата „Брако“ каде е косопрвеник, добил четири државни тендери. Првите два тендери се склучени во март и април во вредност од 50 илјади евра. Другите два тендери на „Брако“ се директно поврзани со пандемијата „Ковид 19“. И двата се склучени во четири очи и тоа во април и во мај, односно без претходно објавување на оглас, поради крајна итноост. Првиот тендер е за изградба на монтажната болница до инфективна болница во вредност од 140 илјади евра, а вториот е за набавка на немедицинска опрема за потребите на оваа болница вреден 10 илјади евра. Фирмата „Брако“ на Анѓушев доби и 14.500 денари по вработен или 106 илјади евра владина помош. Остана неодговорено прашањето упатено до СДСМ дали Анѓушев е дел од економскиот тим на партијата и дали го советува лидерот на партијата Зоран Заев. Тука се јавува и претпоставката дали Владата му останала „должна“ на некој начин, па преку овие мерки си наплатава.

Понатаму, Антикорупциска отвори предмет во кој се истражуваа начините, односно критериумите според кои се доделувала економската помош за исплата на плати на фирмите. И повторно станува збор за првиот сет на мерки во чии рамки спаѓа и исплатата на 11000 илјади евра за компанијата во која како еден од сопствениците се јавува поранешната министерка за финансии¹⁷. Во истражувањето во Антикорупциска посебно внимание се посветувало на критериумите според кои се доделени мерките за помош при

¹⁵ Антикорупциска отвори предмет за сет владини економски мерки, 12.06.2020, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/30667465.html>

¹⁶ Чобанова, А., Анѓушев ја советува Ангеловска за финансиски мерки, потоа негови фирми користат дел од помошта, 11.06.2020, <https://alsat-m.tv/mk/анѓушев-ја-советува-ангеловска-за-фин/?fbclid=IwAR0boZyODmTTg21kdsyAtpYuVAmWhCRen96AjqLzYJ4AsFpear8gphHKNyE>

¹⁷ Гацовска Спасовска, З., Антикорупциска истражува дали законски е доделена помошта на групер.мк, 01.09.2020, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/нина-ангелеска-групер-корупција/30812865.html>

исплата на плата. Токму тие критериуми треба да покажат дали е оправдано доделувањето на помошта, односно дали компанијата за онлајн трговија имала реална потреба од таква помош, дали бил намален обемот на работа, приходите и сл., или ги добила поради други неосновани причини.

Според начелото на доверба во законот за заштита од корупција функционерите не смеат своите овластувања и службени должности да ги користат или злоупотребат за лични потреби и цели. Ова начело укажува дека „Судир меѓу личниот и општиот интерес постои кога со вршењето на определено службено или друго дејствие се засега во материјалните или другите интереси на лицето или во интересите на членови на неговото семејство.“ Имено, според законот службено лице (функционер) не смее да ги користи информациите за остварување корист за себе.

Од Антикорупциска укажува дека будно ги следат сите процеси кои што се случуваат во текот на вонредната состојба, особено кои се од аспект на трошењето на буџетските средства, преку донесените владини економски мерки. Нивните анализи биле во насока на проверка на сите уредби кои значат зафаќање на Буџетот, бидејќи се потрошиле многу пари, па потребно е утврдување дали е тоа оправдано или не.

9. Локален контекст

Центарот за економски анализи неодамна го објави Индексот на буџетска транспарентност по општини во Северна Македонија¹⁸. Според овој индекс најтранспарентни општини на Град Скопје во Скопскиот регион се: Центар, Аеродром и Карпош. Понатаму, по плански региони најтранспарентни општини се:

- во Скопскиот регион се: Град Скопје како засебна единица на локална самоуправа со максимални индексни поени, потоа Илинден и Чучер Сандево,
- во Југоисточен регион се: Валандово и Богданци,
- во Североисточен регион се: Крива Паланка, Кратово и Куманово,
- во Источен регион се: Берово, Делчево, Кочани и Зрновци,
- во Пелагониски регион се: Прилеп со максимални индексни поени, потоа Битола и Крушево,
- во Вардарски регион се: Велес, Кавадарци и Чашка,
- во Југозападен регион се: Охрид и Македонски Брод,
- во Полошки регион се: Гостивар, Маврово и Ростуше и Јегуновце.

Неодамна се појавија и наоди од мониторинг на распределбата на општински финансиски средства за невладини организации и спортски здруженија спроведен од страна на Организацијата на жени на општина Струмица¹⁹. Било утврдено дека три од четирите општини кои биле таргет на мониторингот немале методологија и критериуми за распределба на парите наменети за здруженијата. Па така, без конкурси, без услови за учество и без критериуми за доделување средства, се делеле илјадници евра, за кои

¹⁸ Центар за економски анализи, Индекс на буџетска транспарентност по општини во Северна Македонија, 27.10.2020, https://cea.org.mk/index-na-budhetska-transparentnost-po-opshтини-vo-severna-makedonija/?fbclid=IwAR2_A_DC6Qm2ET96ORy-peOyjEIQa6vyd5cYpdX0ZAgimakKEy1P8KTtFf0

¹⁹ Ландов, К., Без критериуми три општини делеле илјадници евра на здруженија и спортски клубови, 11.11.2020, <https://a1on.mk/istranzjuvanja/bez-kriteriumi-tri-opshтини-delele-iljadnici-evra-na-zdruzhenija-i-sportski-klubovi/>

одлучувале градоначалникот или советот на општините. Понатаму, се утврдило и дека парите завршувале во нивни здруженија или пак на нивните деца.²⁰

Преку мониторингот кој го вршеше здружението Импетус на општинско ниво во однос на спроведувањето на владините уредби, се утврди дека корона кризата и сите последици кои настанаа, како што е ограничувањата на движењето, намалувањето на обемот на работа, намалената потрошувачка, рестрикциите на работни места во многу сектори и сл., не ги остави без последици ниту единиците на локалната самоуправа. Општините се финансираат од сопствени извори на приходи, дотации од централниот буџет и од буџетите на фондовите и со задолжување. Сопствени извори на приходи се приходите што се обезбедуваат од локалните даноци, локалните такси, локалниот надомест и од приходите од сопственост. Во локални даноци спаѓаат: данокот на имот; данокот на наследство и подарок, данокот на промет на недвижен имот и други локални даноци утврдени со закон.

Голем дел од компаниите на нивните подрачја се со намалени активности, а општините се соочуваат и со намалени приходи од уплати на даноци, комунални активности, градежни дозволи, како и закупи на јавни површини во секторот туризам и угостителство. Поради сето ова, општините се соочуваат со финансиски проблеми, поради кои има застој кај некои проекти, иако некои од нив веќе течат согласно предвидената динамика од претходно планираните средства. Голема е веројатноста дека и буџетите за следната година ќе им бидат намалени, поради што се намалени и фискалните давачки, а и државниот буџет ќе биде намален, па оттука и делот кој им следува од него ќе биде намален.²¹

И покрај тоа, некои општини²² најавија и помош за локалната економија за време на корона кризата, односно ќе продолжат да ги стимулираат локалните стопански субјекти, во рамките на нивните можности и покрај владините пакет мерки за помош на економијата, но без да се дадат дополнителни информации притоа од каде ќе се обезбедат средствата, на кого ќе се даваат, по кои критериуми и сл.

Дел од општините²³ активно се вклучија и во помош за социјалната категорија граѓани, па во неколку наврати беа спроведени акции за делење пакети со храна за време на корона кризата во соработка со локални здруженија и учество на голем број волонтери. Исто така, општините активно се вклучија и во пружање помош и донирање на различен неопходен потрошен материјал и средства за заштита на медицинските и здравствените установи на нивните подрачја.

²⁰ Ландов, К., Општински пари завршувале во здруженија на општинари и нивните деца, 14.11.2020, <https://a1on.mk/istranzuvanja/opshtinski-pari-zavrshuvale-vo-zdruzhenija-na-opshtinari-i-nivnite-deca/>

²¹ Тумановска, М., Корона вирусот ги испразни и локалните каси, 20.07.2020, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/korona-virusot-opshtini/30723681.html>

²² Манолов, И., Општина Гевгелија вети помош за локалната економија за време на корона кризата, 30.09.2020, <https://mia.mk/opshtina-gevgeli-a-veti-pomosh-za-lokalnata-ekonomi-a-za-vreme-na-korona-krizata/>

²³ Општина Центар подели 1000 пакети со храна за време на корона кризата, 28.05.2020, <https://frontline.mk/2020/05/28/opshtina-centar-podeli-1000-paketi-so-hrana-za-vreme-na-korona-krizata/>

Во други општини²⁴, пак, и во време на корона-криза, се изгласаа годишни планови за нови вработувања во следната година, и покрај обвинувањата дека се превработени и дека буџетот тоа не може да го издржи.

²⁴ Во време на корона-криза и превработена општина, Константин Георгиески дополнително вработува партиски војници, 25.08.2020, <https://ohrid24.mk/?p=15888>

Заклучоци и препораки

Здравствената криза предизвикана од корона вирусот донесе многу проблеми на државите низ светот. Северна Македонија беше во уште потешка ситуацијата, бидејќи дополнително беше во процес на планирање и спроведување на предвремени парламентарни избори и распуштено Собрание. Уште поголеми проблеми се предизвикаа и со неможноста да се свика Собранието да заседава и да прогласи вонредна состојба. Токму заради тоа, таквата одговорност ја презеде Претседателот на државата. Со прогласената вонредна состојба и воведувањето на рестриктивни мерки за движење и забрана за работа на голем број индустриски капацитети, бизнис компании и сл., јавната здравствена криза премина во економска. Државата се соочи со уште поголем проблем, а тоа е спасување на домашната економија. Заради тоа се донесоа четири пакети економски мерки, и уште многу други владини одлуки заради намалување на последиците предизвикани од кризата. Ваквите одлуки се носеа во форма на владини уредби со законска сила, бидејќи во периодот на вонредната состојба, Владата ја презеде улогата на усвојување на правни акти - уредби со законска сила. Придобивката на овие правни акти е тоа што се носат за краток период, за разлика од законите, чиј процес на донесување е многу подолг и поминува низ неколку фази, така што со усвојувањето на уредбите се овозможуваше побрзо креирање, носење и спроведување одлуки на државно ниво. Но, од друга страна, нивната главна маана е во тоа што одлуките не се носат низ консултативен и транспарентен процес, без вклучување на засегнати страни, експертска јавност и дебата. Како и да е, во тој период, тоа се чинеше единственото можно решение за ублажување на кризата и нејзините последици.

Во оваа анализа беа разгледани и елаборирани владините економски мерки кои беа донесени за време на траењето на вонредната состојба, а особено внимание беше посветено на мерката за туристичките ваучери, како и мерките за социјална помош. Притоа, важно е да се нагласи дека економските експерти²⁵ посочуваа дека за периодот на рестрикции, владите треба да подготват нови економски мерки, за да се поддржат оние кои ќе бидат погодени од нив.

Па така, во иднина, мерките по својата суштина не треба многу да се разликуваат од оние кои беа воведени до сега, но мора да бидат подобро дизајнирани и да ги елиминираат нивните слабости, а државните институции да покажат поголема подготвеност за добро планирање и капацитет во спроведување на процесот низ кој се реализираат мерките. **Мора да бидат подобро таргетирани групите граѓани** кон кои ќе бидат насочени, односно, да завршат кај оние на кои најмногу им треба помош, како малите фирми, работниците, оние кои останаа без работа, примателите на социјална помош и сиромашните. Но, **мора да се води сметка за поголема инклузивност во процесот на креирање** и усвојување на мерките. Дебати мора да има, во кои ќе се соочат аргументите и фактите за идни мерки, ефектите и резултатите кои би ги дале. Секако, **мора да се воведат и објасни начинот на информирање на јавноста за мерките и давање можност јавноста да ги следи процесите во кои се реализираат мерките.** Особено ресорните

²⁵ Јовановиќ, Б., Колку полошо здравство, толку полоша економија, 28.09.2020, <https://respublica.edu.mk/mk/prikazni-od-regionot/2020-09-28-08-13-33?fbclid=IwAR2Ok09RhKCRWWAXToR97YS7ELAXEhlgVzeezf5a9poSrzaV8kTnfwkL0AM>

министерства **треба да се фокусираат повеќе на исполнување и почитување на принципите за добро владеење и отчетност и редовно да информираат за секоја донесена одлука** (процесот на донесување, вклучени субјекти, начин на донесување, анализи, буџетски импликации, тек на спроведувањето и резултати од имплементацијата). Добро би било доколку ваквиот начин на информирање е координиран од Владата и воедначен за сите министерства, а посебно да се однесува на мерки со кои се трошат буџетски пари.

Во однос на мерките, мора да има посебен пакет на мерки само за малите фирми, по примерот на многу од развиените земји. Претходното искуство со делењето владина финансиска помош на големи фирми не се покажа за најсоодветно решение, а средствата не заминаа таму каде што беше најпотребно. Ваквите мерки, освен поддршка за надминување на ликвидносни проблеми и за плати на работниците, мора да обезбеди и поддршка за дигитална трансформација на малите фирми, односно преориентирање кон онлајн работење, електронска продажба и сл. Ова е и првата препорака на ОЕЦД²⁶ замагање на малите фирми во оваа пандемија. Новите економски мерки мора да бидат насочени кон социјалните вредности на државата, односно да посветат повеќе внимание на сиромашните граѓани. Бидејќи во државата има високи социјални разлики, потребни се системски промени за решавање на сиромаштијата, односно социјален систем во кој побогатите ќе плаќаат поголеми даноци, а помошта да оди каде што е потребно.

И општините ги зафати економската криза предизвикана од јавно здравствениот проблем. Нивниот одговор беше задоцнет. Како и сите останати субјекти и институции во општеството, па така и општините не беа подготвени, а проблеми се појавија и во процесот на адаптација од различна природа (технички, кадровски, материјални, финансиски). И тоа е секако очекувано, имајќи предвид дека државните институции се задолжени за стратегијата и политиката на справување со кризата и последиците од неа, па општините само треба да ги спроведуваат и да се адаптираат на мерките кои се носат на централно ниво. Од друга страна, поради намалувањето на приливите во буџетите, општините не можеа и сеуште не можат да си го дозволат луксузот да нудат финансиска помош за намалување на последиците од корона кризата.

Во однос на транспарентноста на општините, односно објавувањето на информации во однос на одлуките кои ги носеа во текот на кризата, нема големи промени. Општините кои и претходно објавуваа одлуки, мерки и активности на нивните веб страни, тоа го продолжија. Но, не е само достапноста на информации до јавноста дел од транспарентноста и отчетноста. Поставувањето јасни правила и процедури, критериуми, креирањето општи и посебни услови за спроведување на некоја општинска одлука, поставувањето рокови, можноста за жалби и јавност во спроведувањето на целата процедура за било каква општинска одлука се елементи на општинската одговорност. Доброто управување со општината и општинскиот буџет подразбираат секој граѓанин на општината да биде информиран за работата на општината и да има еднаков пристап до сите услуги кои се нудат (вклучително и право на аплицирање на конкурсите кои се објавуваат).

²⁶ The COVID-19 Crises in the Western Balkans, Economic impacts, policy responses and short-term sustainable solutions, OECD, 2020, <https://www.oecd.org/south-east-europe/COVID-19-Crisis-Response-Western-Balkans.pdf>